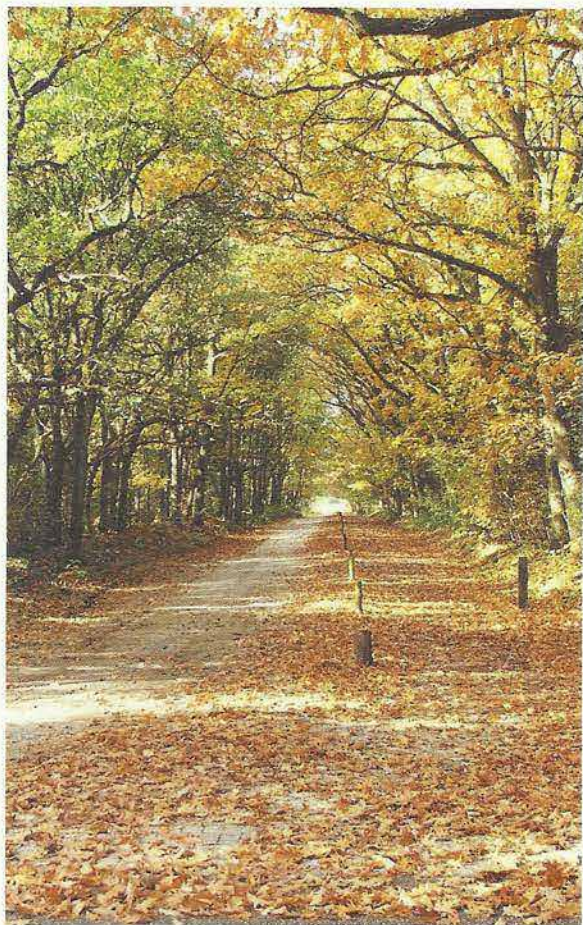

Waar(d)Zegger

- 10 jaar zoogdier-meldingen
- Nationaal Landschap Centrum
- Dijkwacht
- Bomen op de Staart

HERFST 2008

HWL

Hoekschewaards Landschap

Colofon

Waar(d)zegger is een uitgave van
Hoekschewaards Landschap
Verschijnt ieder kwartaal
ISSN 1389-7454
Oplage: 1850

Redactie:

Aad Bruijnzeel
Cobi Smit
Hanny Willemstein
Iris van der Vlerk
Ferry Schenkelaars

Hoekschewaards Landschap

Vereniging voor natuurbehoud, milieu en historisch
dorpsschoon in de Hoekschewaard

Postadres

Postbus 1080
3260 AB Oud-Beijerland

Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt

Zalmpad 11
Oud-Beijerland

Telefoon: 0186 - 62 18 88

Fax: 0186 - 62 03 65

Openingstijden Natuurbezoekerscentrum
Klein Profijt:

Dinsdag t/m vrijdag 10.00 tot 17.00 uur

Zaterdag en zondag 12.00 tot 17.00 uur

HWL op Internet: www.hwl.nl

Dagelijks Bestuur

Voorzitter, Joost Kievit 078 - 6731522

Secretaris, Jan van Alebeek 0186 - 619379

Penningmeester, Guus van der Pal 0186 - 573705

Het lidmaatschap bedraagt € 17.50 per jaar

Betaling vindt plaats via acceptgiro

Extra giften:

Giro 2998008 bank 44.13.94.892

t.n.v. Penningmeester HWL, Oud-Beijerland

Voor aanmelding en opzegging:

Ledenadministratie

Postbus 1080
3260 AB Oud-Beijerland
Tel: 0186-614042

IN DIT NUMMER:

- Van de redactie
- Paraplutjesmos in Puttershoek
- 10 jaar zoogdiermeldingen
- Leven op gespannen voet
- Dijkwacht Ogen en Oren van het Waterschap
- De Staart in kaart
- Het Nationaal Landschap Centrum
- De wijk van je leven
- Waterschapsverkiezingen
- Opa 'tom' eens hier ...
- Beheer heeft nieuw onderkomen
- Nog meer vrijwilligers gezocht
- Aanbod cursus en lezing
- Activiteitenprogramma

Foto's voorpagina:

Herfstkleuren in het bos en paddestoelen
Aad Bruijnzeel

Kopij Winternummer inleveren vóór 1 december

Aanleveren kopij

Als aparte bijlage ('attachment') bij een
e-mail. Bij voorkeur in Word

Voor vragen: bel of mail :

Iris van der Vlerk:

Tel: 010 432 24 86

Mail: redactie@hwl.nl

Drukkerij
Vanderstoep bv

Tel.: 078 674 11 88 – E: vdstoep@tiscali.nl

VAN DE REDACTIE

Iris van der Vlerk

Hoekschewaard geannexeerd door West-Brabant??

Wat is dat toch met West-Brabant, is het er mooier dan de Hoekschewaard? Boehh hoor ik u al roepen en u heeft gelijk: de Hoekschewaard is en blijft mooi.

Veel is daar al aan natuurontwikkeling gerealiseerd. In West-Brabant kunnen zij die expertise goed gebruiken, maar daarnaast heeft het Brabantse land iets

Begon de leegloop van de Hoeksche waard jaren geleden met het vertrek van Fred de Grunt naar West-Brabant, spoedig volgde Joop van Riet naar Breda.

In april van dit jaar verhuisde Hans Pijnacker naar Moergestel en één van onze nieuwe lichting gidsen veranderde van baan en is nu boswachter in de regio West-Brabant voor Staatsbosbeheer.

Gesitueerd in Breda, op loopafstand

van het redactieadres want ook ik heb de regio Hoekschewaard ingeruild voor Breda.

Zo kan het dan gebeuren dat op een avond in september vanuit Breda de excursieplanning wordt gemaakt voor excursies in de Hoekschewaard.

De Hoekschewaard geregeerd vanuit Breda! Ha,ha!

Kom vooral genieten hier in het Brabantse land, die mogelijkheid heeft u natuurlijk altijd maar in de toekomst behoort een samenwerking met SBB tot de mogelijkheden en kunnen wij eventuele excursies in dit blad vermelden.

Dit had een luchtig artikeltje moeten zijn, maar het leven is niet altijd even luchtig. De Waar(d)zegger moet eruit en zoals alle werkgroepen bij Hoekschewaards Landschap bestaat de redactie uit vrijwilligers met een eigen leven, waarin ups en downs elkaar afwisselen.

Op het moment dat ik dit schrijf is mijn vader net twee dagen geleden overleden, mijn hoofd nog vol van zijn sterven, waar ik gelukkig net op tijd bij kon zijn. Dat gaf hem op dat moment zoveel rust dat hij het leven los kon laten. Ondanks het diepe verdriet was dat een bijzonder moment.

Ook dit is natuur, leven en dood!

Nog vol van emotie wilde ik u een korte blik gunnen voorbij het gewone redactiewerk.

PARAPLUUTJESMOS IN PUTTERSHOEK

Rini Huisman

Als je al langere tijd lid bent van de plantenwerkgroep, hoor je ook wel eens wat over mossen. "Kijk, dat is Parapluutjesmos", werd op een van de plantenwerkgroep bijeenkomsten verteld. En toen dacht ik nog: "Oh, wat ziet dat er leuk uit! Dit mos zal je wel alleen hier kunnen vinden. Ik denk niet, dat ik het zelf ook een keer tegenkom."

Tot vorig jaar zomer.

Wij hebben in onze tuin in de buurt van ons schuurtje een rond plaatsje van siersteentjes gemaakt. Er groeit regelmatig van alles tussen die steentjes, wat ik dan op mijn knieën er tussenuit haal. En toen zag ik het

voor het eerst! Parapluutjesmos? Het was toen niet zo goed te zien. Er stonden er ook maar een paar. Maar het moest haast wel Parapluutjesmos zijn.

Die zelfde zomer werd mijn vermoeden geheel bevestigd. Als je oog eenmaal een plantje heeft waargenomen, valt hetzelfde je later ook weer op. Bij een bankje, dat aan de overkant van onze straat op een pleintje staat, stond meer Parapluutjesmos en daar waren de parapluutjes ook duidelijk te zien.

Toen was mijn nieuwsgierigheid gewekt. Ik wilde meer over het mos weten. En daarom ben ik maar eens op Internet gaan zoeken.

Allereerst viel me op, dat het mos als mos van het seizoen uitgekozen was. Iedereen, die het ergens tegen kwam, kon het melden. En dat hadden veel mensen al gedaan.

Ik kreeg meteen een heel ander idee over het mos. Het is dus niet zo zeldzaam te vinden als ik in het begin dacht. Het schijnt bijna overal ter wereld te groeien, vooral op stikstofrijke plaatsen. Bijvoorbeeld op paden, in tuinen, in potten, op vochtige stenen en muren en op voormalige, vochtige brandplekken in het bos.

Het plantje is een levermos en heeft geen stengels of bladeren. Het werd vroeger tegen leverziekten gebruikt, vandaar de naam leverplantje. Het mos is plat met lobben, die zich steeds vertakken. De lobben kunnen wel 10 cm. lang en 2 cm. breed worden.

In volwassen toestand ontstaan ronde broedbekertjes op de lobben, waarin lichtgroene broedkorrels zitten. Die broedbekertjes lijken op kroontjes. In de broedbekertjes liggen stukjes mosweefsel, de broedschijfjes. Deze schijfjes spatten door regendruppels uit de bekertjes en groeien op een geschikte plek weer uit tot een compleet plantje. Zo kan het mos snel een stuk grond bedekken. Dit heet de ongeslachtelijke voortplanting.

Maar het meest fascinerende is de geslachtelijke voortplanting. Er zijn mannelijke en vrouwelijke mosplanten. Eind april, begin mei groeien hierop de parapluutjes, dat zijn de voortplantingsorganen. Hiervan zijn twee soorten: een opvallend parapluutje met uitsteeksels, hieraan zitten de vrouwelijke geslachtsorganen. Het mannelijke parapluutje heeft een gelobd, kleiner schijfje op een korter-

steeltje. Het schijfje is eigenlijk meer een vlak kommetje. Op de bodem hiervan zitten de mannelijke geslachtsorganen. Door vallende regendruppels spatten zaadcellen weg en met een beetje geluk komen ze in de buurt van een parapluutje met eicellen terecht. Vervolgens zwemmen ze met twee zweepdraden helemaal langs het steeltje omhoog naar

de eicellen. Mannelijke parapluutjes zijn bleekgroen en hebben een kort steeltje. De vrouwelijke parapluutjes zijn donkergroen en diep ingesneden. Een mosplantje produceert wel een miljoen sporen per jaar. De wind draagt ze makkelijk de hele wereld door. Sporen zijn taaie rakkers. Zelfs een reis op een hoogte van enkele kilometers doorstaan ze met gemak. De ouder van het parapluutjesmos, dat in je tuin groeit, kan dus wel duizenden kilometers verderop staan. Verbazingwekkend. Ook dat had ik nooit gedacht.

Dit voorjaar heb ik het Parapluitjesmos weer bij mijn bankje gevonden, inderdaad in grote plakkaten. Prachtig. Ik heb er nu, het was inmiddels mei geworden en de parapluutjes waren heel mooi te zien, gauw een foto van gemaakt.

10 JAAR ZOOGDIER-MELDINGEN

Merijn van den Hoogenhoff

Een evaluatie van ruim 10 jaar registreren.

Wat wordt er eigenlijk genoteerd?

Alle waargenomen of dood gevonden zoogdieren, alsook de uitkomsten van inventarisaties door de werkgroep, worden genoteerd en doorgestuurd naar zoogdiervereniging VZZ (de landelijke zoogdierorganisatie).

Dat gaat dus om hazen, reeën en wezels. Maar ook waarnemingen van bruine ratten, egels en mollen worden door het jaar heen verzameld en verwerkt in de lijsten. Zodat er een schat aan informatie over deze dieren wordt opgebouwd. Jaar in jaar uit worden er dus zoveel mogelijk dieren genoteerd.

Ruim 10 jaar verzamelen.

Vanaf 1997 is gestart met het structureel opschrijven van alle zoogdieren die men vond of zag. Tot die tijd waren de gegevens verspreid of werden de waargenomen dieren niet doorgegeven. Maar juist bij een

groep als de zoogdieren is dat van enorm belang. De meeste zoogdieren leven namelijk een vrij verborgen bestaan.

Als ze niet in de schemer of 's nachts leven, dan zijn ze wel schuw en uiterst voorzichtig. In het begin waren het nog niet zoveel meldingen (16 in 1997) en het heeft dan ook een aantal jaren geduurd tot ik een redelijk vaste groep mensen had die met grote regelmaat meldden. Al blijft het moeilijk om uit te leggen dat de hazen die in 2006 gezien zijn op een plaats, niet per definitie dezelfde zijn als hazen een jaar later op dezelfde plaats, en dus weer gemeld zouden moeten worden. Als het gaat om vogels, insecten of planten lijkt het voor de mensen logischer (maar dat is het niet).

Uiteindelijk hebben de jaren tussen 1997 en 2007 ruim 1800 meldingen met bijna 5500 dieren opgeleverd. Zowaar geen slecht resultaat als je bedenkt dat er maar door een paar mensen regelmatig wordt gemeld en dit dus een topje van de zoogdierenberg is.

Het nut van deze gegevens.

Niet anders dan bij alle andere verzamelde gegevens, of het nu aantallen vlinders, planten of vogels zijn, worden ze gebruikt om er iets uit af te leiden. Hoe gaat het met een soort, waar komt hij voor en zijn er veranderingen zichtbaar. Als je voldoende mensen hebt kun je op een bepaalde plaats zelfs een aantal jaren één soort heel goed volgen door te monitoren (op een vaste tijd een vaste route lopen). Helaas is daar bij

onze zoogdierenwerkgroep geen sprake van, we zijn daarvoor met te weinig.

Dat neemt niet weg dat de verzamelde gegevens ons al een heel ander en vooral completer beeld hebben gegeven van de zoogdieren in de Hoeksche Waard.

Voor er begonnen werd systematisch te verzamelen, waren er ongeveer 26 soorten bekend. Nu in 2008 zijn dat er 32. Tevens heeft het geholpen om van een aantal dieren te kunnen schatten of het slechter of beter met ze gaat.

De Huijspitsmuis (*Crocidura russula*) is daar een uitgelezen voorbeeld van. Deze soort was voor 1996 niet bekend in de Hoeksche Waard. Mede door registratie en onderzoek weten we nu dat het dier in 10 jaar tijd van uit Piershil de hele Hoeksche Waard heeft gekoloniseerd. Tevens hebben we op een aantal plaatsen kunnen zien dat een ander beheer heeft gezorgd voor het veranderen of verdwijnen van soorten. Als laatste kunnen deze gegevens ook dienen voor het geven van advies. Kortom het registreren heeft zijn nut al meer dan bewezen.

Bijzondere jaren.

Met zoogdieren bezig zijn is altijd spannend. Juist omdat het niet vanzelfsprekend is dat je ze ziet, maakt elke ontmoeting bijzonder. Het wordt helemaal leuk als dan blijkt dat er weer een nieuwe soort is bijgekomen, of dat je waarneemt dat een nieuwe soort het wel of niet goed doet. Hieronder een paar bijzondere verschijningen en opmerkelijke feiten.

Reeën (*Capreolus capreolus*) van voor 1997

Al vanaf het eerste jaar (1997) werden er in de Hoeksche Waard reeën waar genomen.

Dit dier zit er dus al veel langer dan de meeste mensen denken. Het is echter wel zo dat de soort zich over de afgelopen jaren heeft uitgebreid en dat er nu op een aantal plaatsen in de Hoeksche Waard vaste populaties zitten.

Het zal naar mijn mening niet heel lang meer duren voor er op een aantal dijken borden staan met overstekende herten.

Vossen (*Vulpes vulpes*) vanaf 2000

Als tweede maar gelijk een heet hangijzer "de vos". Zoek hem op in de "van Dale" en elders in geschriften en je zult merken dat alles wat geschreven staat negatief is. Dat doet deze rasoportunist te kort.

Er zijn maar heel weinig dieren die zich zo onopvallend en goed weten aan te passen als de vos. In 2000 werd er voor het eerst echt melding gedaan van een vos op ons eiland.

Voor deze tijd werd het nog niet bij gehouden en zal er wel eens een vosje gepasseerd zijn, maar niet noemenswaardig. Door het vastleggen van waarnemingen kun je ook wel eens een storm opwekken in een glas water. Dat is bij deze soort gebeurd. Toen het bekend werd dat er één vos in de Hoeksche Waard gezien was, brak onder sommige groepen paniek uit. We zouden binnen luttele jaren overspoeld worden door dit vreselijke dier. Niets is natuurlijk minder waar. Nu acht jaar later worden er per jaar één tot drie vossen gemeld en dat is al jaren stabiel. De

populatie zal (indien ze de kans krijgt) nog wel wat uitbreiden, maar een echt probleem is het alleen maar in de hoofden van sommige niet deskundige mensen.

Bever (*Castor fiber*) al regelmatig gezien, maar sinds 2003 vast

Al sinds de uitzettingen van bevers in de Biesbosch in 1988 en 1990 zwerfen er af en toe bevers rond het eiland. Echter vanaf 2003 komen ze steeds vaker en ook op vaste plaatsen voor. Vorig jaar zijn voor het eerst ouders met jongen voor een burcht gezien. Dit geeft aan dat de bever nu ook in de Hoeksche Waard gezien mag worden als vast aanwezig. De verwachting is dat we de komende jaren nog vaak van de bever zullen horen.

Rosse woelmuis (*Clethrionomys glareolus*) vooral na 2005

Deze soort was al ooit eerder gevangen in de jaren '90, maar was verder niet meer waargenomen. Tot hij opdook in de braakballen van uilen. Naar aanleiding hiervan is een inventarisatie geweest in het gebied de Esschenplaat en is de soort inderdaad aangetroffen. In latere jaren lijkt

de soort zich uit te breiden over het eiland. Al moet gezegd dat dat niet snel gaat.

Deze soort heeft behoefte aan ruige bermen en struiken. Een biotoop dat nu met de natuurvriendelijke oever wat in opkomst is.

Damhert (*Cervus dama*) vanaf 2005

Het damhert is een bijzonder geval. In Nederland al heel lang geleden uitgestorven, is hij op een aantal plaatsen in Nederland weer uitgezet. De soort aardt goed en heeft steeds meer gebied gekoloniseerd.

De Hoeksche Waard hoort daar niet bij. Of het ooit op een natuurlijke manier zou kunnen waag ik te betwijfelen, maar dat zal de toekomst leren. Nee, deze damherten (2 stuks) zijn

ooit ontsnapt en hebben zich gevestigd op de Esschenplaat. Het waren een hinde en een bok en na een aantal jaar waren het er dus zes. Helaas heeft iemand gemeend de bok te moeten schieten, waardoor de populatie waarschijnlijk weer uitsterft. Zonde van deze nuttige grazer.

Steenmarter (*Martes fiona*) & zwarte rat (*Rattus rattus*) in 2008

Dit jaar zijn er tot op heden zelfs twee (oude) nieuwe soorten gemeld. Het gaat hier om twee soorten die ook erg van liften houden en dus misschien maar één keer gemeld worden. Maar even zo goed kunnen het de eersten zijn van een stabiele populatie. Beide soorten komen namelijk rond om ons eiland voor.

De steenmarter is vanuit het zuiden

in de laatste decennia opgerukt en de zwarte rat heeft altijd al rond de havens van Rotterdam geleefd, maar breidt zich de laatste jaren uit via Noord – Brabant. Pas over een aantal jaren zullen we weten of dit blijvers zijn.

Conclusie en betrouwbaarheid.

Het hoeft verder geen betoog om te zien dat er uit de door de jaren heen gemelde zoogdieren heel wat trends zijn te halen. Het heeft de afgelopen jaren ook geholpen bij het nemen van beslissingen en heeft gediend als controlemiddel bij ingeslagen beheer methoden. Niettemin is er bij deze manier van melden nooit sprake van een 100% betrouwbaarheid. Je hebt te maken met mensen die soms de ene soort wellicht verwarren met de andere. Maar belangrijker is dat slechts een klein gedeelte van de zoogdieren überhaupt gezien wordt en daarvan weer een klein gedeelte gemeld.

Hoe wisselvallig het kan zijn laten de

verschillende jaren zien. Zijn er het ene jaar ruim 900 dieren gemeld met 300 waarnemingen. Het jaar erop kunnen dat er makkelijk de helft zijn. Vooral in jaren dat er veel publiciteit en extra aandacht wordt gegeven aan het melden van zoogdieren lopen het aantal meldingen op.

Daarom zal het ook duidelijk zijn dat het nodig is om de waargenomen zoogdieren te melden.

Dat kan op onze site

www.hwl.nl of kantoor@hwl.nl

(met of zonder foto – let daarbij op grootte bestand) of tijdens kantooruren via 0186 621888. Ook kunt u gevonden dieren altijd langs brengen op NBC Klein Profijt, zodat bij twijfel de soort kan worden vastgesteld.

BEDANKT ! ALLE GULLE GEVERS

Ank Kortenbach.

Het Hoekschewaards Landschap, en met name Carla van Brug, heeft er voor gezorgd dat de Egelopvang weer over een flinke voorraad kattenvoer kan beschikken om de egels de winter door te helpen.

Het resultaat was net als vorig jaar overweldigend.

Het begint al weer aardig druk te worden, momenteel zitten er al zes baby egels en vijf volwassen egels in de opvang.

Het kattenvoer komt dus heel goed van pas en op het juiste moment.

Ik heb begrepen dat er zelfs zomerzegels uit Friesland zijn binnen gekomen, mede door het initiatief van één van de vrijwilligers, door het verhaal op marktplaats te zetten. Dat heeft toch resultaat gehad. Die mensen, al wonen ze ver weg en heb ik geen adressen van ze, héél hartelijk bedankt.

Alle gulle gevers van de zomerzegels heel hartelijk bedankt namens alle egels.

Ook Albert Hein uit Oud-Beijerland bedankt voor het verdubbelen van het aantal blikjes.

U kunt de Stichting Egelopvang Hoeksche Waard nog meer steunen door donateur te worden, kijk hiervoor eens op onze goed bekeke website,

www.kortenbach.nl/egelopvang.html

LEVEN OP GESPANNEN VOET

Cobi Smit

Een vogel zit op een takje in de wind. Hoe de tak ook heen en weer zwiept, geen moment dreigt het dier zijn evenwicht te verliezen. Al balancerend wipt nu eens het staartje en dan weer het kopje omhoog: de vogel blijft zitten waar hij zit.

Stelt u zich eens voor dat u het bent die daar bij windkracht acht zit, de voeten om de tak geklemd, de handen op de rug. Hoe lang zou u het volhouden? Tien tellen, hooguit?!

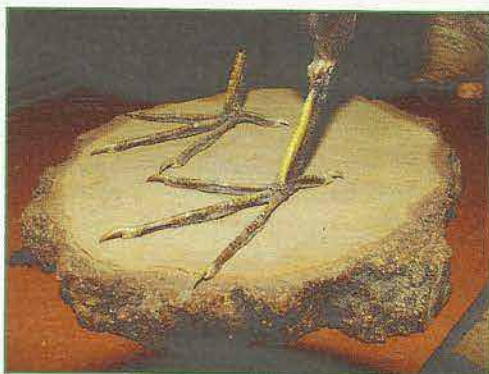
Met vogelpoten is iets bijzonders aan de hand. Het geheim van de vogelpoot is dat er een soort slot in zit. Dat slot treedt in werking zo gauw de vogel neerstrijkt op een takje, een

draad of een waslijn. Hij zakt een beetje door zijn "knieën", waardoor zich een pees aanspannt die de tenen krom trekt en om de tak schroeft. Zolang de vogel zit, blijft het slot vei-

lig gesloten, ook als hij slaapt.

Het moet wel een zware en vooral plotselinge rukwind zijn, die erin slaagt hem van zijn plek af te blazen. Het slot gaat er pas weer af wanneer de beentjes gestrekt worden om weg te vliegen. Daar hoeft de vogel geen enkele moeite voor te doen. Hij denkt er niet eens bij na dat hij op gespannen voet leeft. Het gaat helemaal vanzelf.

Ze zijn heel speciaal van bouw, die vogelpoten. Gangbaar is drie tenen aan de voorkant van de voet en één aan de achterkant. Maar er zijn ook anders gebouwde poten. De specht bijvoorbeeld heeft twee tenen voor en twee tenen achter.

Dat maakt deze vogel niet echt een liefhebber van takjes. Spechten klauteren het liefst tegen boomstammen op en kunnen daarbij aan de achterkant van de voet wel een extra teen als steun gebruiken. Vogels hebben dus vaak vier tenen, geen vijf. Die vijfde was er ooit wel, maar verdween in de loop van de tijd spoorloos.

Bij sommige vogels gingen nog meer tenen verloren. Zo verloor de struisvogel er drie. Hij heeft er nog maar twee over. En de gierzwaluw is hard op weg om al zijn tenen kwijt te raken. Hij brengt zijn leven vliegend door en heeft dus eigenlijk helemaal geen poten meer nodig. Een vogel die zijn tenen daarentegen niet kan missen, is de roofvogel. Hij heeft zijn tenen, of beter gezegd, zijn klauwen, absoluut nodig om aan de kost te

komen. Zijn achterste teen is dan ook bijna net zo sterk ontwikkeld als de overige drie. Samen grijpen de vier tenen de prooi meedogenloos en onontkoombaar vast.

Dan hebben we nog de watervogels. Ook met hun poten is iets bijzonders aan de hand. Bij veel watervogels heeft de achterste teen zijn functie verloren: die is bij het zwemmen namelijk niet nodig. Gevolg is dat deze teen van generatie op generatie kleiner wordt.

Wat watervogels wel goed kunnen

gebruiken zijn zwemvliezen. Daarnaast is een zeker vermogen om het koude water te trotseren handig. Niet om het lichaam warm te houden, want dat zit stevig ingepakt in warme veren, maar vanwege die blote voetjes.

Daar heeft Moeder Natuur een oplossing voor gevonden. Om bevriezing te voorkomen hebben watervogelpoten namelijk een bijzondere anatomie gekregen. In wat wij de poot noemen, zitten slechts botten en pezen. Die hoeven nauwelijks warm te worden gehouden. De warmtebehoefte van de poot is te vergelijken met die van onze haren en nagels. Hebben wij ooit koude haren?

Maar een vogelpoot is geen dood ding. Er zit wel degelijk leven in en dus heeft de poot bloed nodig. Maar omdat er geen spierweefsel is, is de behoefte aan bloed zeer gering. Met het weinige bloed dat nodig is, wordt bovendien energiebewust omgegaan. De bloedvaten die het bloed naar de poten brengen, zijn via een

netwerk van kleine vaatjes verbonden met het netwerk van terugkerende aders. Via dit systeem verwarmt het instromende bloed het koude, terugstromende bloed. Zo gaat in de poot slechts een minimum aan warmte verloren.

Vogels hebben dus wel koude voeten, maar last van wintertenen hebben ze niet.

Leeftijdloos geworden hout,
vlammend warm, krimpend koud;
Voor eeuwig, door de jaren heen,
gestold tot een verhaal in steen.

Huub van den Hoogenhoff

Foto: Wim Krull

DIJKWACHT! OGEN EN OREN VAN HET WATERSCHAP!

Jens Kooyman.

Dijken en duinen moeten hoog en sterk genoeg zijn om het water te keren. Door een stijgende zeespiegel, bodemdaling en een verandering van het klimaat is het nodig om de kwaliteit van waterkeringen nauwlettend in de gaten te houden.

Voortdurend inspecteren de medewerkers van Hollandse Delta de dijken en duinen. Bij storm, hoog water en hevige regenval zijn de waterschappers extra waakzaam. Deze weersomstandigheden komen vooral in het zogenaamde gesloten seizoen voor.

Het 'gesloten seizoen', ook wel stormseizoen genoemd, is de periode van 1 oktober tot 1 april. In die periode worden er geen werkzaamheden aan de waterkeringen uitge-

voerd. In die tijd van het jaar kan het namelijk in ons land flink stormen waardoor het water van de Noordzee behoorlijk kan stijgen. Als de waterstand te hoog dreigt te worden, komt het waterschap in actie.

Dijkwacht actief

Het gesloten seizoen is ook een periode waarin het waterschap oefent met de vrijwillige dijkbewakingorganisatie.

De dijkwachters krijgen van Hollandse Delta training in het inspecteren van de dijken tijdens hevige storm en bij extreem hoog water. Ook wordt er geoefend in het doorgeven van bevindingen tijdens de inspecties. Al deze mannen en vrouwen doen dat op vrijwillige basis en tegen een geringe onkostenvergoeding.

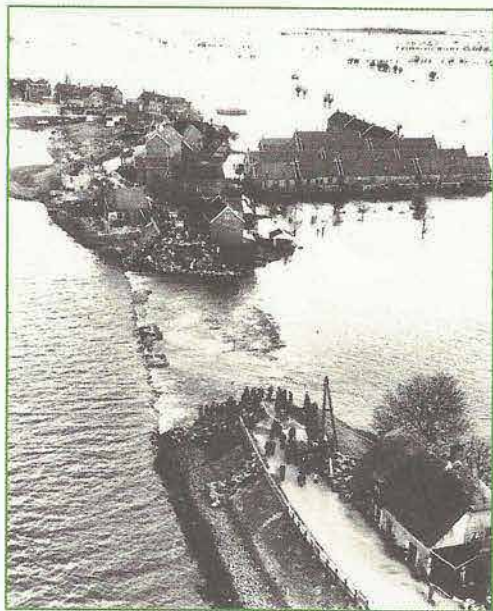
De dijkbewakingorganisatie van Hollandse Delta opereert in regio's die alle eilanden van het waterschap bestrijken.

Het zijn de regio's IJsselmonde en Pernis, Voorne Putten en Rozenburg, Hoekschewaard, Eiland van Dordrecht en Goeree Overflakkee.

Op deze manier zorgt het waterschap ervoor dat tijdens een bedreigend hoge waterstand er geen calamiteit ontstaat.

Het inzetten van een dijkbewaking komt niet vaak voor omdat de dijken en duinen vrij hoge waterstand kunnen keren.

Kort geleden op 8 en 9 november 2007 was de dijkbewaking voor het laatst actief voor de dijken en duinen die zeewaarts waren gelegen van de stormvloedkeringen in de Nieuwe Waterweg en het Hartelkanaal, daarvoor was het meer als 10 jaar geleden.

Interesse?

Het gehele jaar door melden zich nieuwe vrijwilligers voor de dijkbewakingorganisatie aan. Overigens kan Hollandse Delta in alle regio's nog steeds vrijwilligers gebruiken. Vooral

voor de Hoeksche Waard probeert het waterschap nog een flink aantal mannen en vrouwen enthousiast te maken voor dit vrijwilligerswerk.

Heeft u interesse om ook lid te worden van het dijkleger, kijk dan snel even op www.wshd.nl.

Hier vindt u informatie en kunt u zich aanmelden.

Al jarenlang formeren waterschappen zogenaemde 'dijklegers' om bij extreme weersomstandigheden stukken dijk visueel te inspecteren en de resultaten van die inspecties aan het waterschap door te geven.

De inzet van deze honderden vrijwilligers zorgt er voor dat ook in barre weersomstandigheden Zuid-Holland een leefbaar land is en blijft.

DE STAART IN KAART

Esther Linnartz-Nieuwdorp

FREE nature

Ontwikkelingen op de Staart (2)

Sinds de Staart in 2003 natuurgebied is geworden maakt het gebied een interessante ontwikkeling door. Al eerder berichtte ik over de ontwikkeling van allerlei plantensoorten, waaronder het verschijnen van de zeldzame kruidvlier.

De voormalige akkergronden blijken een prima vestigingsmilieu voor allerlei soorten bomen en struiken. Om deze bosontwikkeling in kaart te brengen ben ik in het voorjaar van 2008 met een GPS in de hand het gebied ingetrokken om alle gekiemde bomen en struiken in kaart te brengen. Dit bleek een enorme klus: er stonden veel meer struiken dan ik vermoedde!

Soort	Aantal
Vlier	489
Kornoelje	331
Schietwilg	257
Sleedoorn	133
Lijsterbes	77
Meidoorn	63
Boswilg	47
Gewone braam	22
Dauwbraam	12
Hondsroos	9
Egelantier	8
Vlinderstruik	7
Berk	2
Peterselievlier	2
Gelderse roos	1
Kruipwilg	1
Liguster	1
Peer	1
Zomereik	1
Zwarte populier	1
Totaal	1465

Totaal heb ik 1465 bomen en struiken ingemeten, verdeelt over 20 soorten.

De leeftijd van de bomen en struiken varieert van < 1 jaar tot maximaal 5 jaar. Uitzondering hierop vormt de (enige) zomereik, bij het pad langs de rivier. Deze stamt van voor de natuurontwikkeling. Ook de bomen aan de oever van het Spui en de Oude Maas zijn niet meegenomen in het onderzoek, net zo min als de aangeplante bosjes aan de westkant van de Staart. Deze bomen en strui-

ken zullen voor een deel wel de bronnen zijn geweest voor zaailingen op de voormalige akkers.

De kudde Schotse Hooglanders zorgen ervoor dat niet alle van deze zaailingen uitgroeien tot volwassenheid. Veel van de getelde bomen en struiken vertonen vraatsporen. Deels zullen er afsterven, maar de verwachting is dat het merendeel door-groeit in gesnoeide vorm, dat wil zeggen laag en compact tot op vraat-hoogte van de runderen.

Voorals doornstruiken als roos, meidoorn, sleedoorn en braam worden daardoor heel dicht en compact. Dit is gunstig voor broedvogels, die kun-

nen beschermd tussen de vele doorns hun jongen groot brengen.

Als je langs het gebied loopt ogen de voormalige akkers als massieve brandnetelruigtes. Maar als je dwars door het gebied loopt is te zien dat er veel meer groeit. Vooral in het voorjaar is dit goed te zien, als de andere planten nog niet zo hoog zijn. Deze zomer begonnen de eerste struiken boven de brandnetels uit te torenen.

De verwachting is dat het aandeel brandnetels langzaam gaat afnemen, en dat daar onder invloed van begrazing bloemrijk grasland ontstaat. Samen met de vele bomen en struiken ontstaat dan een halfopen landschap, aantrekkelijk voor veel planten en dieren, maar ook voor mensen.

Het complete verslag is te downloaden via

<http://www.freenature.nl/index.php?pid=231>

HET NATIONAAL LANDSCHAP CENTRUM

R.H. Wiggers

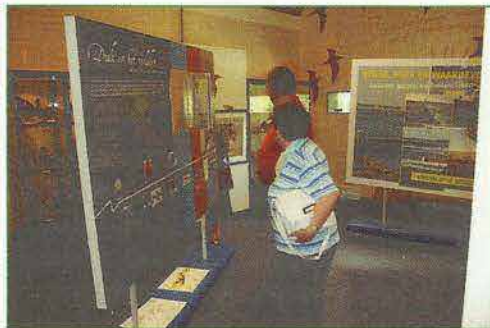
Op 20 juni is het Nationaal Landschap Centrum geopend (NLC) en op 21 juni was er een open dag. Velen hebben dus al kennis kunnen maken met dit fraaie gebouw, het terras en de tuin er omheen.

De zomermaanden zijn voorbij en we gaan de winter in. Een bezoek aan het NLC is zeer de moeite waard. Het NLC is niet alleen een kantoor waar drie op natuur gerichte verenigingen, HWL, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten bij elkaar gehuisvest zijn, maar het is een multifunctioneel gebouw gericht op de Hoeksche Waard.

In tegenstelling tot Klein Profijt –nog steeds de thuisbasis van HWL – is het NLC opgericht en ingericht om kennis op te doen van het landschap. Dit past geheel in de doelstelling van de vereniging Hoeksche Waards Landschap.

Allereerst is er de permanente tentoonstelling, die in 8 thema's de Hoeksche Waard belicht.

Het thema "*Duik in het verleden*" beschrijft de geschiedenis vanaf archeologische vondsten tot heden, de strijd met het water en ook het leven met het water komt aan bod in "*Het water eruit, het water erin*".

De Hoeksche Waard is een agrarisch land en de boeren veranderen het landschap met de seizoenen zoals blijkt uit "*De boer op*". Het thema "*Rimpelingen in het landschap*" geeft inzicht in de dijken en kreken waarlangs dorpen gebouwd zijn en waar je heerlijk over en langs kan wandelen en fietsen, "*Rivieren, gorzen en buitendijken*" behandelt de ontstaansgeschiedenis van water naar land.

Dit maakt de Hoeksche Waard zo uniek: de inpoldering door de eeuwen heen van schillen land dat in de loop der tijden aangeslibd is.

"*Tiengemeten*", voorheen een akkerland, maar nu een boeiend levend experiment, waarbij het water weer toegang krijgt tot delen van het land

en de natuur zich spontaan kan vormen. "*Vogeleiland Hoeksche Waard*", natuurlijk mag de aandacht voor de zeer grote vogelrijkdom in aantallen en soorten niet ontbreken, ruim 260 vogelsoorten! Het laatste thema "*'t is één groot schilderij*" vertelt over de bijzondere gebouwen, de molens, karakteristieke boerderijen, dijk- en lintdorpen. Zij vormen mede het landschap van de Hoeksche Waard.

Op een grote kaart kunnen binnenkort met behulp van lampjes allerlei bezienswaardigheden in de Hoeksche Waard letterlijk uitgelicht worden en voor de diepgravende liefhebbers is er aan de balie een computer, het Kenniscentrum, waarop van alles over de Hoeksche Waard is te vinden, niet alleen de thema's van de tentoonstelling, maar veel meer. Van planningsrapporten tot en met kaartjes met fiets- en wandelroutes, die ter plaatse uitgeprint kunnen worden.

Naast de permanente tentoonstelling is er ook een wisselende expositie met werk van Hoeksche Waardse kunstenaars of met werk over de

Hoeksche Waard. Deze expositie wisselt ongeveer elk kwartaal.

Nog meer te zien? Jazeker. Voor de jeugd is er een hoek waar ze van alles kunnen doen als tekenen of door de microscoop een vlinder- of muggenvleugel bekijken, er is ook een weerstation.

In deze ruimte wordt 's morgen aan schoolklassen onderricht gegeven over de natuur, bij mooi weer bij voorkeur ook buiten in de omgeving.

Bij het NLC is een grote tuin, waarin naast kleine akkertjes met oude gewassen ook kleine show perceeltjes zijn met een thema als vlindertuin, groente tuin en dergelijke. Dit alles om de biodiversiteit gewoon thuis bij u in de tuin te bevorderen. Deze biodiversiteitstuintjes zijn nog maar net aangelegd en in ontwikkeling. Op het Kenniscentrum komen lijstjes met de planten, die in de verschillende tuintjes geplant zijn en adviezen over de inrichting van dergelijke tuintjes. Pront staat aan de kop van de tuin een echte Bosman molen. Neergezet bij echt zelf aangelegd griend.

En wilt u de benen strekken: er zijn drie wandelingen uitgezet vanuit het NLC, die met gekleurde paaltjes aangegeven zijn.

En dan na bezichtiging van de expositie, een wandelingetje door de tuin of de omgeving, kunt u genieten van een heerlijk terras met uitzicht op de polder en met waarschijnlijk wel de langste picknicktafel van Nederland

en bij koud weer warm achter de glaswand in de smaakvolle horecagelegenheid. De koffie is vers naast veel andere consumpties.

Voor groepen komen er arrangementen met excursies en dergelijke. Delen van het NLC zijn ook te huren voor vergaderingen, bedrijfsfeestjes of andere party's.

Ben ik iets vergeten?

Kom naar het NLC, kijk rond en laat me weten wat ik niet verteld heb.

Het NLC is open van dinsdag tot en met vrijdag van 12.00 uur tot 17.00 uur en in het weekend van 10.00 uur tot 17.00 uur.

Contact kan je opnemen met de beheerder, Cees Mesker, 0186-653512 en meer is te vinden op www.nationaallandschapcentrum.nl

DE WIJK VAN JE LEVEN

Joost Kievit

In Puttershoek wordt gebouwd aan een nieuwe wijk van zo'n 300 woningen en een aantal gebouwen voor zorginstellingen.

De "Wijk van je leven" heet deze nieuwe wijk. HWL werkt samen met de gemeente Binnenmaas, de woningstichting, zorginstellingen en an-

dere organisaties aan de integratie van biodiversiteit in de wijk.

Aandacht voor natuur krijgt bij de bouw, de inrichting van de openbare ruimte en de tuinen en het beheer van de wijk structureel een plek. Bij het ontwerpen van de woningen komen er mogelijkheden voor huismussen, zwaluwen, vleermuizen etc.0

Een discussie met de architect en andere betrokkenen was hiervoor het startsein. Waterpartijen in de wijk krijgen zoveel als mogelijk natuurlijke oevers. Oude bomen blijven staan.

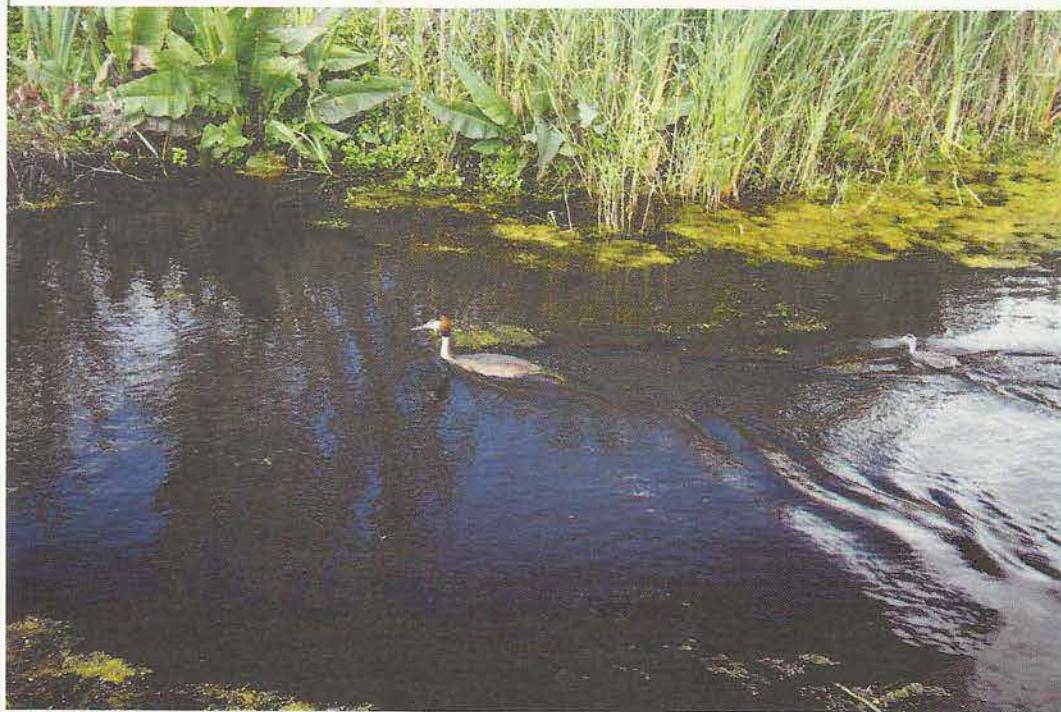
Ook komt er een verbinding van de wijk met het buitengebied. Bewoners kunnen straks langs een aantrekkelijke route de polder in wandelen. Langs deze route worden natuurlijke oevers aangelegd, bomen en struiken geplant etc. De route geeft dan mogelijkheden voor korte en langere ommetjes. Ook komt er een aansluiting op het natuurgebied Argusvlin-der.

Betrokkenheid en meedoen van de bewoners is cruciaal bij dit project. Er komt dan ook veel aandacht voor educatie, voorlichting en overleg. Voor zover bekend is het voor het eerst dat vanaf het begin van de ontwikkeling van een nieuwbouwwijk structureel aandacht aan biodiversiteit wordt besteed.

De bedoeling is dan ook dat het een voorbeeldproject wordt dat elders in de Hoeksche Waard en daarbuiten navolging krijgt.

De provincie Zuid-Holland en het Ministerie van VROM zijn om die reden ook betrokken bij de Wijk van je leven.

WATERSCHAPS- VERKIEZING

Joop van Riet

Alleen kiezers kunnen natuur in Waterschap zijn stem terug geven.

De Waterschapsverkiezingen in november komen snel naderbij en werpen hun schaduwen vooruit. Burgers kunnen dan de natuur een stem geven.

En dat is hard nodig, want 8 zetels zijn door de provincie al bij voorbaat weggegeven aan economisch belang uit landbouw en bedrijfsleven.

Slechts één (wettelijk minimum!) aan de "Natuur".

Van de 30 zetels blijven er maar 21 over voor de kiezers. Daar mogen de burgers (wij dus) over gaan stem-

men. Vanuit een 8-1 achterstand voor de natuur! Om de balans te herstellen zullen we dan ook voor de natuur moeten stemmen!

Daarvoor is er door natuurorganisaties zoals Natuurmonumenten, (IVN) Natuurverenigingen (zoals Hoekschewaards Landschap), sportvisserij, duikers, heemkunde verenigingen, milieufederaties, etc. de groepering Water Natuurlijk opgericht. Voorzitter is Jan Terlouw.

Door daar na 13 november voor te kiezen bent u zeker, dat het burger belang bij gezond en natuurlijk water tegen de economische krachten in, ingebracht gaat worden. Want burgers hebben veel belang om ongedwongen met schoon en gezond water om te kunnen gaan.

Niet alleen voor de natuurbeleving en het veilig kunnen badderen, maar ook voor het recreëren, vissen, kanoën, duiken en noem maar op. Vanzelfsprekend is schoon en gezond water de basisvoorwaarde voor de natuur, en onze vele vogels in de

Hoeksche Waard.

Er doen nu veel partijen mee, ook politieke., maar Water Natuurlijk is de enige die niet politiek is en het belang van burgers bij natuur cen-

traal stelt. En ook –net als de Nederlandse Vrouwen Raad - wil dat er meer vrouwen in het Waterschapsbestuur komen.

Ons HWL bestuurslid Cees Mesker staat als lijstduwer op de lijst van **Water Natuurlijk**.

Een aanmoediging om op 13 november op **Water Natuurlijk** te stemmen? Zegt het voort!

Waterschapsverkiezingen:
kies voor **Water Natuurlijk**, natuurlijk

OPA 'TOM' EENS HIER.....

Huub van den Hoogenhoff

Met mijn kleindochter wandel ik door de achtertuin. Dan trekt ze aan mijn mouw en zegt: "opa tom eens hier". Ik loop met haar mee. Bij een struikje staat ze stil zegt: "tijk een spinneje". We blijven kijken en dan zeg ik: "goed kijken hoor", en ik tik zachtjes tegen het web. Uit een hoek van het web schiet een kruisspin naar voren om de veronderstelde prooi te pakken. Mijn kleindochter grijpt naar de spin om hem in haar hand te nemen, maar dat verhinder ik, omdat ik weet dat ze in haar enthousiasme de spin dood zal knijpen.

Bang is ze in ieder geval niet van de spin.

Toen ik begon aan de opleiding tot natuurgids werd aan de leerlingen

gevraagd te vertellen, waarom ze aan de cursus wilden beginnen. Vijf deelnemers hadden een soortgelijke motivatie: Als kind heb ik veel met mijn opa door de polder gewandeld en hij heeft me verteld over dingen uit de natuur. Daar is mijn belangstelling begonnen.

Ik werk als vrijwilliger op dit moment bij de werkgroep jeugd en doe mee aan het geven van veldlessen aan schoolkinderen. De werkgroep laat zich bijstaan door zogenaamde 'natuurouders'. Wij verstaan daaronder: moeders of vaders, die op school helpen om te begeleiden bij het kabouterpad. Dat is een les, speciaal gemaakt voor kleine kinderen. Zij krijgen daarbij eenvoudige opdrachten waarmee we hopen dat hun belangstelling voor de natuur gewekt wordt.

Het is steeds weer ontwapenend om te zien hoe gretig kinderen de opdrachten vervullen en hoe geïnteresseerd ze kijken en luisteren. Tot nu toe hebben we ons daarbij gericht op ouders die een kind hebben dat naar school gaat. Maar

steeds meer ouders werken evenwel beide en dan wordt de spoeling steeds dunner.

Wij hebben echter bedacht dat een 'natuurouder' niet per se een moeder of vader of grootouder van een kind hoeft te zijn, of een eigen kind of kleinkind hoeft te hebben dat naar school gaat. Ook mannen en vrouwen zonder kinderen en opa's en oma's kunnen aan deze activiteit deelnemen en de lessen geven.

Voor het begeleiden van die lessen is geen diepe natuurkennis nodig, eerder het helpen van die kleine kinderen om de natuur te leren ontdekken: te leren kijken, te leren voelen en ruiken.

Angst voor natuurverschijnselen weg te nemen en te laten zien hoe het in de natuur werkt. Vanuit de werkgroep worden de begeleiders op weg geholpen en begeleid, zodat zij zelfstandig zo'n kabouterpad of een andere les kunnen geven. Daarbij kan iemand zich vast verbinden aan een bepaalde school of samenwerken met een gids van de werkgroep. We willen dit najaar voor de geïnteresseerden een voorlichtingsbijeenkomst organiseren, waar meer dui-

delijkheid kan worden gegeven en vragen kunnen worden beantwoord.

U kunt al meedoen, als u een of twee keer per jaar een paar uurtjes beschikbaar hebt. De mate van inzet en tijd bepaalt u zelf.

Indien u meer wilt weten bel dan naar onze begeleidster van de 'natuurouders' Reina Schol (0186-

610362).

Doen! wie weet wordt uw kind of kleinkind later ook natuurgids omdat u bij hem/haar belangstelling voor de natuur heeft gewekt.

BEHEER HEEFT NIEUW ONDERKOMEN

Joost Kievit

Het beheer van natuurterreinen en landschapselementen is de laatste jaren sterk gegroeid. Hadden we een jaar of vijf geleden nog 30 hectare natuurterrein in beheer, nu loopt dat naar de 130 hectare.

De schuur bij Klein Profijt was al te klein en onze machines stonden al verspreid over andere tijdelijke loca-

ties. Sinds kort hebben we aan de Veerweg in Numansdorp een nieuw onderkomen.

Als onderdeel van het Nationaal Landschap Centrum is daar een splinternieuwe loods gebouwd van 15 x 15 meter. Dit wordt de uitvalsbasis voor het beheer van de natuur door HWL in de streek.

Alle machines, aanhangwagens en gereedschappen kunnen hier een plek krijgen. Ook is er ruimte voor de opslag van hooi. Hooi binnen halen is niet zelden nachtwerk. Tot nu toe moesten we er voor zorgen dat we dan ook in de nacht bij onze afnemers het hooi konden bezorgen. Gelukkig hebben we nu de mogelijkheid om snel een vracht hooi binnen te zetten of het voor een langere periode op te slaan voor verkoop in de winter. De nieuwe loods is een aanwinst en zal zeker een impuls aan het beheer van natuurterreinen geven.

NOG MEER VRIJWILLIGERS GEZOCHT

Hanny Willemstein

**NBC Klein Profijt zoekt
vrijwilligers voor onderhoud-
van gebouw en terrein.**

Mijn voorganger in de werkgroep Beheer Klein Profijt, Jacovine Hitzert, schreef regelmatig in wat toen nog het HWL-nieuws heette, over het wel en wee van ons natuurbezoekerscentrum.

Met name de voorzieningen, die in en rondom het gebouw werden aangebracht, het onderhoud van de terrein en het gebouw kwamen uitgebreid aan de orde.

Jacovine stak zelf ook de handen uit de mouwen, maar de meeste klussen werden toch door de vutters, zoals wij ze noemden, verricht.

De vutters zijn echter na jarenlange trouwe dienst gestopt.

Dat betekent, dat wij nu op zoek zijn naar mensen, die wat uren, vast of op afroep, beschikbaar hebben en ons willen helpen bij onderhoudswerkzaamheden in Klein Profijt.

Voor de goede orde, het betreft hier geen groot onderhoud, maar klussen, die u in uw eigen huis en tuin kan tegenkomen.

Wilt u meer weten, neem dan contact op met Merijn v.d. Hoogenhoff. Dat kan telefonisch onder nummer 0186 621888 of per e-mail kantoor@hwil.nl.

Lezingen najaar 2008

Let op! Na de zomervakantie zullen de lezingen en cursussen afwisselend in NBC "Klein Profijt" in Oud-Beijerland én in het nieuwe Nationaal Landschapscentrum in Numansdorp worden gehouden.

Maandag **De Hoeksche Waard in de IJstijd** door Jan Hendriks

24 november In: het Nationaal Landschapscentrum, Numansdorp,

aanvang 20.00 u.

De Hoeksche Waard lag in de laatste ijstijd 20 meter lager en werd bewoond door grote grazers, roofdieren en mensen. Aan de hand door vissers opgeviste fossiele botten en door hemzelf gevonden gebruiksvoorwerpen en zelfgemaakte replica's, laat Jan Hendriks u een dagje ijstijd beleven.

Maandag **Natuurgedichten bij de open haard** door Huub van den

15 december Hoogenhoff

In: NBC "Klein Profijt", Oud-Beijerland, aanvang 20.00 u.

Onder het genot van een glas bisschopswijn luisteren en kijken naar een poëtische verbeelding van de natuur. Geënt op de poëzie van natuurdichter Guido Gezelle.

Meer informatie:

- NBC Klein Profijt, Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland, tel. (0186) 62 18 88
- Nationaal Landschapscentrum, Veerweg 1^c, 3281 LX Numansdorp, tel. (0186) 65 35 12 of via e-mail kantoor@hwf.nl.

Kosten: € 1,00 voor leden en € 1,50 voor niet-leden, kinderen onder 16 jaar gratis.

Cursussen najaar 2008

Cursus: Grienden, natuur en leven in een ongewoon biotoop

Dit jaar is er voor deze cursus een herkansing. Het is een korte cursus van 1 avond en 1 excursie, waarin beleven, sfeer en kennis, hand in hand gaan.

Op de cursusavond zal het gaan over de planten en dieren die in de grienden leven en over de cultuurhistorische achtergronden van dit bijzondere landschapstype.

Let op! De cursusavond vindt plaats in het nieuwe Nationaal Landschapscentrum in Numansdorp.

De excursie voert u naar de Esscheplaat. Tijdens de excursie krijgt u uitleg over de natuur ter plaatse en over het harde bestaan van de griendwerkers vroeger. U leert de grondbeginselen van het wilgenknoten en u mag het zelf ook eens proberen. Na afloop staat de erwtensoep klaar

Cursusdata: - Cursusavond: maandag **17 november** (aanvang 20.00 u.)
- Excursie: zaterdag **22 november** (ochtend)

Cursuslocatie: - Cursusavond: Nationaal Landschapscentrum, Numansdorp.

Excursie: Esscheplaat Strijensas.

Docenten: - Cees Mesker en Ronald in't Veld

Kosten: - Leden: € 6,00. Niet leden: € 8,00 (inclusief erwtensoep tijdens de excursie)

Deelnemers: - Max. 20

Aanmelden bij: - NLC, Numansdorp, tel. tel. (0186) 653512 of via e-mail: kantoor@hwl.nl.

Informatie: - Huub van den Hoogenhoff, tel. (0186) 57 17 10 of Cees Mesker (078) 673 39 76

WINTERFAIR 2008

Noteer alvast in uw agenda: 29 november Winterfair!!!

Waar: Bezoekerscentrum Klein Profijt, Zalmpad 11, Oud-Beijerland.

Tijd: Van 11.00 uur tot 16.00 uur.

Wat zult u hier onder andere aantreffen?

- **Kramen** met onder andere sieraden, home- en groendecoration, speelgoed, kaarten, natuurproducten (jam, honing, kaas etc.).
- Demonstraties, activiteiten voor kinderen, eten en drinken etc.
- En een spectaculair optreden van Da Capo Jeugdorkest uit Heinenoord/Westmaas.

Lijkt dit u wat? Dan bent u van harte welkom op deze gezellige dag!

Ook kunnen wij uw hulp goed gebruiken bij de voorbereidingen op vrijdag 28 november en na afloop van de winterfair op 29 november.

U kunt zich hiervoor aanmelden bij Liesbeth of Reina (Tel. Reina 0186 610362 of Klein Profijt 0186 621888).

ACTIVITEITENPROGRAMMA

Let op: van te voren aanmelden via excursies@hwl.nl of bel of sms naar 06-22 75 20 67

Datum	Tijd	Thema / waar	Verzamelpunt	Coördinerende gids
5 oktober 2008 (zondag)	10.00 - 12.00	Wandelexcursie - De Staart	Klein Profijt, Oud- Beijerland	Gerda Quist
9 november 2008 (zondag)	14.00 - 16.00	Excursie - Geertruida Agatha Polder	Voormalig Hoofd van de Barendrechtse Brug	Raimond Taal
30 november 2008 (zondag)	10.00 - 12.00	Ontdekkingstocht - Klein Profijt	Klein Profijt, Oud- Beijerland	Iris van der Vlerk
27 december 2008 (zaterdag)	10.00 - 12.00	Oliebollenexcursie - Oe- verlanden	Parkeerplaats aan de Bui- tendijk tegen Strijensas	Raimond Taal

Kijk voor meer en de meest recente informatie op www.hwl.nl

Kosten standaardexcursie: € 2 voor leden, €3 voor niet-leden en kinderen tot 16 jaar gratis.

Kosten speciale excursie: € 3 voor leden, € 4 voor niet-leden, € 0,50 voor kinderen tot 16 jaar

ACTIVITEITENPROGRAMMA

Let op: van te voren aanmelden via excursies@hwl.nl of bel of sms naar 06-22 75 20 67

24 januari 2009 (zaterdag)	14.00 - 16.00	Ganzenexcursie - Oudeland van Strijen	Parkeerplaats achter Grote Kerk (bij gebouw Salvatori) in Strijen	Menno Korbijn
21 februari 2009 (zaterdag)	10.00 - 12.00	Wintergasten - Tiengemeten	Pont bij Nieuwendijk	Rob Burgmans
29 maart 2009 (zondag)	10.00 - 12.00	Weidevogelbescherming - Oudeland van Strijen	Parkeerplaats naast de Keen, kruising Leeuwerikstraat/ Kerkstraat in Strijen	Dick van Houwelingen
18 april 2009 (zaterdag)	10.00 - 12.00	Historie en planten - Heemtuin Piershil	Bord: Hof van Piershil, naast de kerk. Voorstraat	Martijn Verweijen
26 april 2009 (zondag)	14.00 - 16.00	Lente op het Leenheerpad	Haventje van Heinenoord aan de Buitendijk	Sjoerd Reinstra

Kijk voor meer en de meest recente informatie op www.hwl.nl

Kosten standaardexcursie: € 2 voor leden, €3 voor niet-leden en kinderen tot 16 jaar gratis.

Kosten speciale excursie: € 3 voor leden, € 4 voor niet-leden, € 0,50 voor kinderen tot 16 jaar

WILDERNISVLEES

Wildernisvlees is het vlees van Schotse Hooglanders, Galloways, Rode geuzen en Konikpaarden uit de natuurgebieden van FREE Nature (voorheen onderdeel van ARK Natuurontwikkeling) die boventallig zijn en niet elders in natuurgebieden ingezet kunnen worden.

Deze dieren hebben hun hele leven in natuurgebieden rondgelopen in kuddes met een natuurlijke samenstelling. Ze hebben zelf hun menu kunnen samenstellen uit de vele plantensoorten die de gebieden rijk zijn. FREE werkt samen met het Hoekschewaards Landschap. Door het eten van wildernisvlees steunt u de natuurontwikkeling van FREE en het Hoekschewaards Landschap!

Het vlees in de pakketten is diepgevroren en vacuüm verpakt voor 2 personen (250-300g). U kunt kiezen voor 3, 5, 10 of 20 kilo in de varianten:- gemengd, -vlugklaar, stoofpakket en gehakt.

Voor actuele prijzen en bestellen kijk op www.wildernisvlees.nl

Het vlees wordt diepgevroren aangeleverd en op Klein Profijt in vrieskasten bewaard.

HWL

Hoekschewaards Landschap

Postbus 1080, 3260 AB Oud-Beijerland

